

דבר תורה לשבת

מאת הרב גור גלון

פרשת פנחס להיות אנשים טוטליים!

פרשת פנחס מזמנת אותנו שנה אחר שנה להתייחסות למידת הקנאות.

שאנו מתבוננים בפנחס ובמקום שנותנת התורה לקנאות אנו מגלים שלושה דברים:

א. לעתים יש צורך בקנאות.

ב. הקנאות אינה נורמה שיש לנהוג בה.

ג. הקנאות עצמה צריכה איזון ותיקון.

וננסה להרחיב ולבאר את שלוש הנקודות:

הנקודה הראשונה, לעתים יש צורך בקנאות. יש מצבים בהם הסדר הרגיל, שכולל בתוכו דרכים ונהלים להתמודדות עם מי שפוגע במערכת, מי שלא נשמע לכללים ולחוקים, לא מספיק, שהבעיות חמורות, שהמצב הוא קשה במיוחד נדרשים לסדרים מיוחדים, להפעלת תקנות לזמן חירום, אלו הם תקנות, אבל הן מופעלות רק בזמן חירום, זוהי הקנאות, היא תקנה לשעת חירום, למקרי קיצון. זה המקום הנדיר והמיוחד בו הקנאות נדרשת.

לו היה אדם הורג את צוררי ישראל או המבצעים פשעים נגד האנושות בזמן, היה נמנע סבל רב, יותר מכל נזק של כל קנאות אפשרית. על כן, לא ניתן לשלול אותה לחלוטין.

בכלל, ההולכים בשיטתו של הרב קוק יודעים, שחלק בלתי נפרד מתפיסת העולם צריכה להיות ההכרה שאין דבר מה שניתן להוציא אותו לחלוטין מהגדר.

הנקודה השנייה, הקנאות אינה נורמה שיש לנהוג בה, למרות כל האמור, תקנות חירום, לא טוב שיהפכו למצב קבע, המציאות של עשיית דין ללא משפט, בוודאי שמדובר בדיני נפשות אסור לה להיות מציאות שגרתית וקבועה.

בתחילת הפרשה אנו רואים תופעה ייחודית בתנ"ך כולו, אות קטועה, האות "ו" שבמילה שלום היא האות היחידה בתורה שחובה לכתוב אותה כאשר היא קטועה ואינה שלמה, קטיעת האות מלמדת אותנו כי אין מעשהו של פנחס שלם, וכי הוא עצמו צריך לתקן את הפגיעה החמורה בשלום שהייתה תוצאת הלוואי של מעשהו.

הנקודה השלישית, הקנאות עצמה צריכה תיקון ואיזון, שאנו באים לבחון את הקנאות, ניתן לומר שהקנאות היא דבר נפלא, הקנאות היא התמסרות לרעיון, נאמנות לערך, תוך מוכנות להקריב הרבה על יישומו, מוכנות למאבק על שמירתו, שאדם קנאי למשהו הוא רואה את הדבר אליו הוא מקנא כערך עליון והוא מוכן לעשות כמעט הכול לשמור על ערך העל.

דבר תורה לשבת

מאת הרב גור גלון

ומכאן גם הבעיה בקנאות, שאתה הופך ערך מסוים לערך על, אתה תפגע בערכים חשובים אחרים, אתה תרמוס בדרכך לשמור ולחזק את הדבר אליו אתה מקנא, את כל מה שעומד בדרכך. למשל, הקנאי לאמת מוערץ על התמסרותו הבלתי מוגבלת לאמת, אולם חלק בלתי נפרד מהתמסרות זו היא התעלמות ממרכזיות השלום ביחסים שבין אדם לחבירו; זהו גם הקושי להתמודד עם קנאות. כי כאשר מדובר על תחומים שניתן להגדירם כרעים ושלילים, יותר קל לך להסביר מה הבעיה, איפה הטעות, לעומת זאת, כאשר אנו מתמודדים עם הקנאות, מדובר בערכים שהם ביסודם ערכים טובים, אולם הם פסולים בשל ההשתלטות הבלעדית שלהם על תחומי המחשבה. מדובר לכאורה בעניינים כמותיים ומידתיים, ובדרך כלל קשה יותר להסביר מה הבעיה ואיפה הדבר הלא נכון.

הקיצוני לא פתוח לשמוע ביקורת, כי מבחינתו בכל ביקורת יש ניסיון להקטין ולצמצם את ערך העל, וממילא הוא שולל אותה באופן מיידי.

אך הבחנה זו גם נותנת את דרך ההתמודדות עם הקנאות, כותב הרב יובל שרלו, דרך ההתמודדות אינה גינוי הערך שאותו אדם קיצוני לו. דרך ההתמודדות היא חשיפתו לתחומים הניצבים בקוטב ההפוך, והפיכת המחלוקת בין קטבים לדילמה פנימית. משעה שאדם הולך בדרכה של אמונת ישראל, ואין הוא מתמכר לערך אחד בלבד, אלא הולך בדרכיו של הקב"ה המאחד את כל הערכים כולם, הוא ממשיך אמנם להיות קיצוני, אולם הוא קיצוני ליותר מתחום אחד. משעה זו מתחוללת בתוכו סערה מפרה ומעצימה, המחייבת אותו להתייחס לרוחב ולעומק רבים יותר מאשר העולם המצומצם בו הוא חי קודם לכן, ואז תכונתו הקיצונית מוצאת דרכים נכונות יותר למימוש העולם הערכי והרוחני.

כידוע הדרכת הרמב"ם ב'שמונה פרקים', ובהלכות דעות היא ללכת בדרך האמצע, ולא להיות קיצוני משום צד, אך לענ"ד יש הבנה לא מדויקת ברמב"ם, שמציירת את ההדרכה של הרמב"ם כפשרנות, אך ההבנה הנכונה היא שהרמב"ם מתכוון באומרו דרך האמצע, זה לקחת את כל הקצוות יחד.

ומי שחידד זאת היה הרבי מקוצק שאמר למי ששאל אותו למה הוא קיצוני את התשובה הבאה:

'רק סוסים הולכים באמצע הרוחב. בני אדם הולכים בקצוות'

וכפי שכתב הרב עדין שטיינזלץ:

"זה שבן אדם רוצה ללכת בדרך האמצע

זה יפה מאוד.

אלא שכשם שדרך האמצע עשויה להיות שביל הזהב,

היא יכולה להיות גם שביל הסוסים.

דבר תורה לשבת

מאת הרב גור גלון

אם בנאדם הולך באמצע כי הוא -

לא למעלה ולא למטה ,

לא לפנים ולא לאחור ,

לא בימין ולא בשמאל.

הדבר הזה, האדם הזה,

הוא לא אדם שהולך בשביל הזהב

אלא סוס זקן שפוסע באמצע הדרך

ומפריע לכולם לעבור...

למען האמת,

מה שדובר, מה שנאמר,

בנוגע לאדם שפוסע בשביל הזהב ,

זה דבר אחר לגמרי.

זה בעצם תיאור של אדם קיצוני מאוד.

זה אדם שיש לו תשוקה והתלהבות לכל כיוון.

למעלה, למטה ,

ימינה, שמאלה ,

קדימה ואחורה.

אדם כזה אינו מחפש את דרך האמצע ,

הוא פשוט נקלע אליה!

מתוך הימשכות סימולטנית לכל הצדדים גם יחד.

ומוסיף תלמידו, יואל שפיץ,

"ולי, הדיבור הזה,

דבר תורה לשבת

מאת הרב גור גלון

חקוק כמזוזה על פתח הלב,

והוא מזכיר לי,

שבשביל להגיע לדרך אמצע עלי להגביר מבערים,

ולא לעמעם את האש".

יהי רצון שנזכה לקנאות אמת, קנאות מאהבה גדולה, קנאות שלוקחת כל ערך בשיא הרצינות, בשיא ההתלהבות, אבל לא על חשבון ערכים ומידות אחרות.

שבת שלום!